

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Milonganın Eşik Bekçileri: Tango DJ'leri

A. Tül Demirbaş¹

Öz

Hakkında çeşitli tezler bulunsa dahi Arjantin kökenli olduğu kabul gören bir dans ve bu dansa eşlik amacıyla icra edilen bir müzik olan tangonun Türkiye'deki varlığının yaklaşık yüz yıllık bir süreci kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda bugün bu dansa duyulan ilgi dikkat çekicidir. İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerin yanı sıra birçok ilde eğitimi verilen tangonun sürekliliği, okullar ve düzenlenen milongalar sayesinde sağlanmakta ve gün geçtikçe artan ilgi doğrultusunda düzenlenen etkinlikler çoğalmaktadır. Çoğunlukla tango okulları ve organizatörler tarafından yürütülen haftalık düzenli milongaların yanı sıra yılın belirli dönemlerinde düzenlenen festivaller, maratonlar dansla hobi amaçlı ve/veya profesyonel olarak ilgilenen insanlar için sosyalleşme mekânı olma özelliği taşır. Dansın müzikle iç içe geçtiği milongaların birincil kahramanı katılımcılar, yani dansçılar, ikincil kahramanı ise müzik seçimlerini yapan ve bu sebeple de ilkiyle etkileşim hâlinde olan DJ'lerdir. Yaklaşık on yıldır faaliyet gösteren DJ'ler milonga içerisinde dans ve müzik ilişkisinin yönetimini sağlama fonksiyonuyla bugün Türkiye'deki tango etkinliklerinin vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler

Tango • Milonga • DJ • Performans • Eşik bekçisi

Tango DJs: The Gatekeepers of Milonga

Abstract

Although there is much debate about its origin, the Tango is regarded as an Argentine origin dance and music genre. Considering that it has a nearly century-long background in Turkey, today's interest in the Tango is remarkable. In many other cities besides the big one such as Ankara, İstanbul, and İzmir, there are numerous dance academies that regularly organize tango lessons and milongas, which also provide the continuity of tango. Thanks to these events, the popularity of the Tango is increasing day by day. Milongas, tango festivals and marathons, which are usually organized by tango academies, also have the characteristic of providing a social space for both professional and amateur dancers. Although the dancers make up the primary component of a milonga, the DJs who select the songs, create the playlists and keep people dancing are an essential component as well. In a milonga, these two connected components create the harmony of dance and music. Therefore, the DJs have become an indispensable part of tango activities in Turkey over the past 10 years.

Keywords

Tango • Milonga • DJ • Performance • Gatekeeper

1 A. Tül Demirbaş (Arş. Gör.), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul Devlet Konservatuarı, Müzikoloji Bölümü, Beşiktaş 34357 İstanbul. Eposta: ayse.tul@gmail.com

Atf: Demirbaş, A. T. (2018). Milonganın eşik bekçileri: Tango DJ'leri. *Sosyoloji Dergisi*, 38, 163–178.
<http://dx.doi.org/10.26650/SJ.38.1.0001>

Extended Abstract

Although research exists today about the origins of the Tango, which is popular in various countries of the world, research about the relationship of the dance with the music is still inadequate. The activities called *milonga*, where tango dancers come together and dance, show the influence of music on this performance. The focus of this study is the DJs who are responsible for the music selection played during the dancers' performance in the milongas and who have become an indispensable part of these performances over the past 10 years.

The study presents information about the origins and development of tango obtained from our literature study on the history of tango. We also examine the process of diffusion of tango dance and music in Turkey. The second pillar of the study is based on the structural analyses of milonga made according to field survey data obtained in Istanbul between April and October 2016 using a participatory observation method. This field survey included regular and festival milongas organized by the tango schools active in Istanbul as well as by organizers who are not attached to any schools. The last section is dedicated to our narration of the information obtained during semi-structured personal interviews with 6 different tango DJs. The source persons were selected by taking the factor of experience into consideration: they have each been performing tango for more than 5 years and performing as DJs for at least 3 years. Although the interviewed source persons were from distinct age and professional groups, they share the common characteristic of having played in various cities in Turkey and in milongas, festivals, and marathons abroad. After the field study and interviews, in accordance with the target specified in this study, our goal was to determine the causes of the nearly daily increasing diffusion of tango DJ'ing that has become a new area of performance in recent years in Turkey and in the world, and to understand the function of the DJ in milongas.

Tango synthesizes distinct kinds of dance. At the origins of tango, which is accepted to have emerged as a product of the sub-culture in Buenos Aires, there are numerous dance styles, including 19th century pas de deux (waltz, polka, torch songs, mazurka and Scottish dance) and milonga, which is a dance with Argentinian and Uruguay origins; there are also distinct dance styles such as habanera, tango Andaluz (Andalusian tango), maxixe (Brazilian dance), tango rioplatense (Argentinian dance from the Rio de la Plata region), milonga (Spanish troubadour style), and tangos de negros (tangos of the African slaves) in its composition. Tango was been associated with prostitution since women danced with men for money during the popular festivals organized in Buenos Aires during the second half of the 1800's. Women working in the brothels also performed the tango. Developed under the influence of the academies established during the last

quarter of the century for educational purposes, tango ceased to be a product of the sub-culture and was accepted by vast masses together with the establishment of tango orchestras and its being performed in dancing houses, halls, and theaters. Thanks to film and sound recordings about tango made at the beginning of the 20th century, the dance attracted the French, which made it widespread in Paris. Tango spread to different countries and was accepted by the other classes in Argentina after the prestige it gained in Europe and especially in Paris.

It is at the beginning of the 20th century when tango dance started to diffuse from Europe to the USA, Japan, and Turkey from its center; namely, Paris. Tango came to be known in Turkey as a kind of music thanks to the records coming from Argentina and France due to the widespread use of gramophones and phonograph records. Today there are schools providing tango education in various Turkish cities such as Istanbul, Ankara, Izmir, Eskişehir, Kocaeli, Adana, Samsun, Antalya and Muğla, and milongas are organized regularly by these schools or by independent organizers.

The activities called *milonga*, where people who perform tango come together and dance, are organized at various venues such as dance schools, hotels and historical buildings, and they are separated into two types: routine milongas and festival milongas. The routine milongas are activities that are usually organized by dance schools on certain evenings of the week, every week. These evenings, which are usually organized at an apartment where education also takes place, are hosted by the school educators or by organizers at various venues, and maintain a continuous participation of amateur and professional tango dancers in order to dance and socialize. The festivals, which are organized once a year and last for two or more days, are large organizations which contain evening and daytime milongas, workshops, and tango shows. The milongas involve a socially shared time period and they are held in places where the tango performer makes the first step toward the related social environment. Here, dancers, educators, and organizers have the chance to introduce themselves to other people in the tango community. During this introduction process, milonga, which is experienced through dance, is a kind of a rite of passage for the dancers. The most important criterion for the dancers to sustain their existence within the tango community is their continuity of participation in the milongas.

One of the most important actors of the milongas, which include a complete performance venue together with the activity space, light and sound set up, influence of the organizers, costume preferences of the dancers, dance floor factor, and elements of dance and music, are the DJs. The DJs who have performed during the milongas in Turkey for nearly 10 years fulfill a need that emerged

in the area of tango over time and fills a new task area based on this need. The DJs play an active role in the participation of the tango dancers in the organized activities. While during the first years, selections of milonga music were made by the organizers or by the dance educators, by chance, this task was transferred to the DJs since 2006–2007. The DJs are especially invited to the milonga activities, and in time, a milonga flow has been accepted which is constituted by grouping the songs in tango, milonga, and waltz into a certain pattern. Today, although some smaller nuances are seen, the milonga flow is stable in a general sense, and it is constituted by *cortinas*, which are intermedius for resting and changing partners and *tandas* constituted by the successive sequence of the song groups according to certain rules.

The tango DJs build the milonga flow and conduct the influence of the music on the dancers and consequently the flow of the activity together with the music they have selected. The DJs we met are inseparable from the milongas today; they have the social status of opinion leaders, which also influences the milonga preferences of the social and professional dancers. The question as to how they conduct such an evening has its answer in the intellectual infrastructure underlining their music selections. The process of constituting the music they play during the milonga, which lasts for almost four hours, the modifications they make during the activity while observing the dancers, and the atmosphere of the environment are all under the initiative of the DJs. The DJ's basic task is to take the advancing of the milonga, the number of the people participating in the evening, and the dancing level of the dancers into consideration and make changes to the prepared list if needed. The internal harmony of the *tandas* is determined according to criteria such as the song composers, playing orchestra, the soloists, and the recording date of the sound. The DJs have a kind of filtering function during the milonga by making the music selection, and they shape the performance by eliminating the appropriate pieces among all tango music and by transmitting certain tunes to the dancers. The DJs function as threshold watchers of the milonga and read body and space based on their observations during the activity; they conduct and control the crowd and the time. The performance production which emerges as a result of all this directs the communication with the dancers in the rotation.

Milonganın Eşik Bekçileri: Tango DJ'leri

Tango, bugün dünyanın çok sayıda ülkesinde ve Türkiye'nin çeşitli illerinde icra edilen bir dans ve müzik türüdür. Buenos Aires'te alt kültürün ürünü olarak ortaya çıkışının ardından zamanla geniş kitlelerce benimsenen ve popülerlik kazanan dansın tarihi hakkında yazılmış çeşitli kaynaklar bulunmaktaysa da, dans ve müzik ilişkisi üzerine yapılmış çalışmalar sayıca azdır. Tango dansçılarının bir araya gelerek dans ettikleri, "milonga" adı verilen etkinlikler bu bağlamda ele alındığında, bu iki unsurun birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu ve müziğin de bu performans için belirleyici unsur olduğu tespit edilir. Bu öngörüden hareketle yaklaşık on yıldır milongalarda dansçıların performansı sırasında çalan müziklerin seçiminden sorumlu olan ve son birkaç yıldır bu etkinliklerin vazgeçilmez performansçıları hâline gelen DJ'ler bu çalışmanın odak noktasında yer almaktadır.

Tango tarihiyle ilgili yapılan İngilizce ve Türkçe literatür taraması, çalışmanın ilk ayağını oluşturmaktadır. Tangonun kökeni hakkında çok çeşitli savların bulunması bu konu özelinde tek bir yanıtın verilmesini engellemektedir. Bu sebeple köken ve tarihçe hakkında yapılan çeşitli saptamalardan kısaca bahsedilmiştir. Tango müziği ve dansının icrasının Türkiye'deki yaygınlaşma süreci de kısaca yer verilen tarihsel bilgilerle aktarılmaktadır. Katılarak gözlem metoduyla 2016 yılının Nisan-Ekim ayları arasında İstanbul'da gerçekleştirilen alan araştırmalarında elde edilen veriler doğrultusunda yapılan milonganın yapısal analizi ise çalışmanın ikinci ayağını oluşturmaktadır. Bu alan araştırması İstanbul'da faaliyet gösteren tango okulları ve herhangi bir okula bağlı olmayan organizatörler tarafından düzenlenen düzenli milongaları ve festivalleri içermektedir. Son kısım, 6 farklı tango DJ'i ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış kişisel görüşmeler yoluyla edinilen bilgilerin aktarımına ayrılmıştır. Kaynak kişiler deneyim faktörü göz önünde bulundurularak 5 yıldan fazla süredir tango yapan ve en az 3 yıldır DJ'lik yapmakta olan kişilerden seçilmiştir. Görüşülen kaynak kişiler farklı yaş ve meslek gruplarından olmakla birlikte, Türkiye'nin çeşitli illerinde ve yurt dışındaki milonga, festival ve maratonlarda çalmış olma ortak özelliğini taşımaktadır. Alan araştırması ve kaynak kişilerle yapılan görüşmelerin ardından bu çalışmada belirlenen hedef doğrultusunda son yıllarda yeni bir performans alanı hâline gelen tango DJ'liğinin Türkiye'de ve dünyada gün geçtikçe yaygınlaşma sebepleri ve DJ'in milongadaki işlevinin tespiti amaçlanmıştır.

Tangonun Kökeni ve Kısa Tarihi

Tangonun kökeni ve tarihiyle ilgili araştırmalar, tarihçiler, eleştirmenler, müzikologlar ve dans uzmanlarının konuyla ilgili farklı görüşlerini içermektedir. Sözcük, 19. yüzyılın başında Buenos Aires'te siyahların şenlik düzenlediği evleri ve

18.-19. yüzyılda farklı dansları adlandırmak için kullanılmıştır fakat aynı zamanda Afrika dilindeki *tambo* (tambur, davul) yada *tangir* veya *tocar* (dokunmak, bir enstrüman çalmak) kelimelerinden türediği tahmin edilmektedir. Tangonun “Arjantin dansı” anlamındaki ilk kullanımı 1836 yılında gerçekleşmiştir (Hess, 2007, s. 10–11). Endülüs kökenli bir dans olduğu, “tango” kelimesinin zencilerin 19. yüzyılda Rio de la Plata’da bulunduğu mekânlar için kullanılan “tambo” adından geldiği ve kökeninin Afrika olduğu, savunulan tezlerden bazılarıdır (Savigliano, 2004, s. 246). Kökeninde 19. yüzyıl eşli dansları (vals, polka, marş, mazurka, İskoç dansı) bulunan Arjantin ve Uruguay kökenli bir dans olan *milonga* ile grup dansları geleneğinde yer alan figüratif öğelerin birleşmesiyle oluşan tango bir sentezdir (Hess, 2007, s. 17–18).

Tango, Arjantinli ve Uruguaylı kreollerin² göçmenlerle, özellikle halk balosu kültürüne bulanmış İtalyan göçmenlerin buluşmasından doğmuştur. Bileşiminde *habanera*, *tango andaluz* (Endülüs tangosu), *maxixe* (Brezilya dansı), *tango rioplatense* (Rio de la Plata bölgesinden-Arjantin dansı), *milonga* (İspanyol trubadur³ üslubu), *tangos de negros* (Afrikalı kölelerin tangoları) gibi farklı dans türleri bulunur (Savigliano, 2004, s. 249). Arjantin’in Buenos Aires şehrinde düzenlenen halk şenliklerinde icra edilmiş, daha sonra toplum tarafından reddedilerek batakhanelere yerleşmiş, ancak Avrupa ve özellikle Paris’te kabul gördüğünde itibar kazanarak dünyaya yayılmıştır. Bu süreç kısaca özetlenirse; 1800’lerin ikinci yarısında Arjantin’deki mahalle kahvelerinde düzenlenen şenliklerde kadınların para karşılığında erkeklerle altı dakika boyunca dans etmesi ve aynı dönemde genelevlerdeki kadınların bu dansı icra etmesi dolayısıyla tango, fahişelik ile bağdaştırılmaktaydı. 1870’lere doğru ise kadınların iyi tango dansçıları olması amacıyla kurulan ve tamamen eğitime yönelik çalışmalar yapan “Akademi”ler, tangonun toplum içerisindeki değişiminde önemli rol oynamıştır. Bu sürecin devamında piyano, keman, flüt ve bandoneondan oluşan orkestrayla birlikte dans evlerinde, daha sonra da salonlarda ve tiyatrolarda icra edilen tango, alt kültür ürünü olmaktan çıkarak geniş kitlelerce ilgi görmeye başlamıştır. 1900 yılında Avrupa’da gösterime giren tango üzerine bir film, 1907 yılında cumhuriyet muhafızları bandosu tarafından kayıt altına alınan tango, tanınmış dans hocası ve dans eserleri sahibi Giraudet’nin tangoyu bir dans olarak tanımlaması tangonun balolara girmesini sağlamıştır. Tangonun Fransızlar tarafından ilgi görmesi ve Paris’te yaygınlaşmasının ardından Buenos Aires’te “iyi aile çocukları” ve kız arkadaşlarının müdavimi olduğu tango kafeler kurulmuş fakat tangoyu meşrulaştıracak toplumsal sınıfın kültürüne uyarlamak, müzik ve dans düzlemindeki Arjantinli biçiminden giderek uzaklaşmasına neden olmuştur (Hess, 2007, 20–22, 45). “... tangonun tarihi, hareket stillerinin gelişiminin izini; Buenos Aires’in rihim kenarındaki mahallelerinden Paris salonlarına ve oradan da Atlantik’i geçerek Arjantin nüfusunun yeni “saygınlık” kazanan üst sınıf kesimlerinin salonuna dönene dek sürer” (Desmond, 2011, s. 281).

2 Latin Amerika ülkelerinde Avrupa kökenli kimse ya da Avrupa usulü yapılmış şeylere verilen isim.

3 12.-14. yüzyılda Güney Fransa’da yaşayan halk ozanlarına verilen ad.

Tangonun Türkiye'ye Gelişi ve İlk Örnekler

On dokuzuncu yüzyılın sonu ile yirminci yüzyılın başında kayıt teknolojisinin yaygınlaşmasıyla müzik alanında yeni bir süreç başlar. Kayıt teknolojisinin sisteme dahil olması, Türkiye'nin toplumsal yapıda ve müzikte bir eşik atlmasını sağlar. Modernizmin kayıt teknolojisi ve müzik alanındaki yansımaları fonografin (1877) ve gramfonun (1887) icadıyla başlayıp ilk plak fabrikasının kurulmasına (1899) kadar uzanan dönemde görülür.

Fonografin, dolayısıyla kayıt teknolojisinin Türkiye'ye ilk geliş tarihi hakkında kesin bir bilgi olmadığı düşünülmeyle birlikte, Türk müziği sanatçılarından Santuri Ethem Efendi için Vecdi Seyhun tarafından kaleme alınan kitapçıkta, fonografin İstanbul'a 1895 yılında geldiği yazmaktadır. Cemal Ünlü, fonografi İstanbul'a ilk getiren kişinin o yıllarda Pathé Frères fonograf firmasının İstanbul temsilciliğini de yapmakta olan Sigmund Weinberg olduğunu belirtir (Ünlü, 2004, s. 84–85). On dokuzuncu yüzyılın başında fonograf, Türk müziği kayıtlarının gerçekleşmesine olanak sağlar ve 1880-1903 yıllarında çok sayıda gazelhan, çalgı icracısı ve meddah ses kayıtları gerçekleştirir. Bu isimlerden bazıları şunlardır: Hafız Sami, Hafız Osman, Tanburi Cemil Bey, Meddah, Aşki, Katip Salih (Ünlü, 2004, s. 118). Tango dansının Paris ana merkez olmak üzere Avrupa'dan ABD, Japonya ve Türkiye'ye yayılması da bu döneme denk gelir. Tangonun bir müzik türü olarak Türkiye'de tanınması gramfon ve taş plakların yaygınlaşması sonucu Arjantin ve Fransa'dan gelen plaklar sayesinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla ilk tangolar bu müzikler eşliğinde yapılmıştır.

1928 yılı Türk tangosu için çok önemlidir; Sahibinin Sesi plak firması tarafından kaydedilen Muhlis Sebahattin Bey'in bestelediği *Tango Türk*, ilk Türk tangosu olarak tarihe geçer. Tango müziğinin gelişimi Arjantin'dekiyle benzer süreçlere sahiptir. İlk kez bestelenen bu tango sözsüz ve enstrümantaldır. Vokal içerikli ilk Türk tangosu ise Necip Celal Andel'in 1928 yılında bestelediği *Mazi* adlı eseridir (Ünlü, 2004, s. 8).

1930'lu yıllardan sonra tangonun benimsenerek yaygınlaşmasıyla besteci ve söz yazarları bu türe yönelerek Türk tango müziğini meydana getiren eserler oluşturmuşlardır. Bu isimler arasında Fehmi Ege, Necdet Koyutürk, Mustafa Şükrü, Kadri Cerrahoğlu, Ziyaettin Sarıkartal yer alır. Tango müziğinin yayılmasında, popülerleşmesinde etkili olan diğer isimler ise dönemin en önemli vokal yorumcuları olan Seyyan Hanım (Oskay), Birsen Hanım, Şecaattin Tanyerli, Seyyide Poroy, Zehra Eren, Saime Kentmen Şerbetçi, Mefaret Atalay, Mualla Saylık, Erol Büyükburç, Zeki Müren, İbrahim Özgür'dür. Bu listeye bakıldığında tangoları yorumlayan ses sanatçılarının çoğunluğunu kadınların oluşturduğu dikkat çeker. Batılılaşmanın Türk müziği alanındaki en önemli örneklerinden biri

de, kadının sosyal hayat içerisindeki konumunun değişmesi sonucunda müzik ve icra alanında aktif hale gelmesidir. Toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesinde de etkin olan tango, karşı cinslerin bir araya gelmesini sağlamıştır.

Arjantin’de yaygın olan orkestra kültürü, Türkiye’deki karşılığını Orhan Avşar (İstanbul Radyosu Orhan Avşar Tango Orkestrası), Niyazi Erden, Fehmi Ege, İbrahim Özgür gibi tango besteci ve icracılarının kurduğu orkestralarla bulur. Dönemin tango orkestraları Belediye Gazinosu, Şehir Kulüpleri ve radyolarda sahne olarak halkın benimsediği bu popüler türün gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Türk makam müziğinin Avrupa müziği besteleme tekniğiyle işlenmesi fikri, batılılaşma ve modernizm algısının bir ürünüdür. Piyanonun Türk müziğinin icrasında yer almasıyla makam kullanımından uzaklaşmış, eserler polifonik yapıda oluşturulmuştur. Türk tangolarının da müzik bakımından bu özellikleri taşıdığı tespit edilir. Türk müziği güfteleriyle benzerlik gösteren aşk, tutku, özlem, ayrılık temalı sözler ve makamın dokusunu barındıran Batı müziği tarzında bestelenmiş ezgilerin birleşimiyle tango müzikleri, Türk müziğinin modernleşmesinin en belirgin örneklerinden birini oluşturur.

Cumhuriyet tarihi boyunca adım adım yaygınlaşan dans, bugün Türkiye’de yaşayan belirli bir kitle tarafından batılılaşma ve “modernlik” simgesi olarak görülmektedir (Taraç, 2011, s. 18). Milongalar bu belirli kitle tarafından Atatürk imgesini, kadın-erkek eşitliği ve laiklik gibi cumhuriyet kazanımlarını hatırlama, yaşatma arzusu taşıyan insanların bir araya geldiği sosyal mekanlar olarak okunabilir. Emile Durkheim’in tanımladığı şekilde dinsel törenler veya ritüeller, bireyler arası sosyal bağları pekiştirerek, geleneğin devamlılığını ve değer yargılarını sürdürmeyi sağlar. İnançların hafızalardan silinmesini de engellemeye yarayan ritüeller, topluluğun kendisine ve birliğine ilişkin duygusunu düzenli aralıklarla canlandırır. Milonga, bireylerin en temel ihtiyaçlarından olan ait olma ihtiyacını gidermesi, belirli aralıklarla tekrarlanarak hafızanın canlı tutulması özellikleriyle tango yapan insanlar için bir ritüel niteliği taşır. Bunun yanı sıra ritüellerde olduğu gibi, milonganın da gündelik hayatın sıkıntı ve üzüntülerinden uzaklaştırma, özellikle de toplumun bunalımlı dönemlerinde bireylere mutluluk verme işlevi vardır (Durkheim, 2010, s. 513–514).

Bir Sosyal Paylaşım Mekânı Olarak Milonga

Aynı zamanda bir müzik türü olan milonga, tango yapan insanların bir araya gelerek dans ettikleri etkinliklere verilen addır. Milongalar, tango eğitimi veren dans okulları veya organizatörler tarafından dans okulları, oteller, tarihi yapılar gibi çeşitli mekânlarda düzenlenmekte ve rutin milongalar ile festival milongaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Rutin milongalar, çoğunlukla dans okulları tarafından

haftanın belirli günlerinde, geceleri yapılan ve sürekliliği olan etkinliklerdir. Okul öğretmenlerinin ev sahipliğinde eğitimin gerçekleştirildiği mekânda (bu mekân çoğunlukla bir apartman dairesidir) veya organizatörler tarafından çeşitli mekânlarda düzenlenen bu geceler, sosyal ve profesyonel tango dansçılarının dans etmek ve sosyalleşmek amacıyla katılımlarıyla sürekliliğini sağlar.

Yine dans okulları tarafından düzenlenen festivaller ise yılda bir kez gerçekleştirilen, iki veya daha fazla gün boyunca süren, programında yurt dışından ve yurt içinden katılan profesyonel dansçıların eğitim verdiği “workshop”lar, “tango show”ları, gündüz milongaları, “after party”ler,⁴ turistik şehir gezileri yer alan büyük organizasyonlardır. Bu festivallerde mekân için, şehrin tarihi yapıları veya geniş bir pist içeren salonlara sahip oteller ve okullar kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra ayda bir kez düzenlenen milongalar ve yılın belli dönemlerinde öğlen saatlerinden başlayarak ertesi sabahın ilk saatlerine kadar süren, çoğunlukla iki-üç güne yayılan maratonlar düzenlenmektedir. Bugün Türkiye’nin İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Kocaeli, Adana, Samsun, Antalya, Muğla gibi birçok şehrinde düzenli olarak milongalar organize edilmekte, festival ve maratonlar düzenlenmektedir.

Emile Durkheim, *Dinsel Yaşamın İlk Biçimleri* kitabının *Başlıca Dinsel Tören Davranışları* bölümünde Avustralya’da gerçekleştirilen erginlenme törenlerinden bahseder. Erkeklerin çocukluktan erişkinliğe geçişini simgeleyen bu törenler bireyin topluma kabul edilmesini, dinsel törenlere katılmasını, kutsal bir nitelik kazanmasını sağlar (Durkheim, 2010, s. 425). Milongalar, sosyal olarak paylaşılan bir zaman dilimini kapsar ve tango yapan kişinin ilgili sosyal çevreye adım attığı yerdir. Burada “tango camiası”ndaki diğer insanlarla, dansçılarla, öğretmenlerle, organizatörlerle tanışma, bu kişilere kendini tanıtmaya şansı elde edilir. Dans yoluyla gerçekleşen bu tanışma sürecinde milongalar (veya ilk milonga) da, dansçılar için bir tür erginlenme töreni niteliği görmektedir. Dansçıların tango camiasındaki varlığını sürdürebilmesi için en önemli kıstas ise milongalara katılımın sürekliliğidir.

Milonganın “Eşik Bekçileri”: DJ’ler

Milonga, etkinliğin yapıldığı mekân, pist faktörü, ışık ve ses düzeneği, organizatörün konumu, dansçıların geceye uygun seçtikleri kıyafetler, müzik ve dans unsurlarıyla, bütünlüklü bir performans mekânıdır. Bu performansın en önemli aktörlerinden biri ise Türkiye’de yaklaşık on yıllık süreçten beri milongalarda görev alan DJ’lerdir. Tango etkinliğinin en önemli unsuru olan müziklerin seçimi ile ilgilenen bu kişiler, bugün bu performansın içerisinde en az dansçılar kadar önemli konumdadır.

4 Genelde festivalin son gecesinde gerçekleşen kapanış milongasının ardından yapılan kutlama etkinliğine verilen ad.

Türkiye’de tango DJ’liğinin ilk çıkışı yaklaşık 2006-2007 yıllarına denk gelir. Bundan önceki dönemde milongalarda dans edilen müziklerin seçimi etkinliği düzenleyen organizatör veya okul sahibi, eğitmeni tarafından gelişigüzel yapılmaktaydı. Bugün tango, milonga⁵, vals türlerindeki şarkıları belirli bir kalıba göre gruplayarak icra etme yöntemi, o dönemin milongalarında yerleşmemiştir. Bugün, ufak değişikliklere rastlanıyor olsa dahi genel anlamıyla sabit olan milonga akışı, aralarında *cortinaların* bulunduğu *tanda* adı verilen şarkı gruplarının arka arkaya dizilmesiyle oluşmaktadır.⁶ Bu tandalarla, tango, vals, milonga türleri belirli aralıklarla (2 tanda tango, 1 tanda vals, 2 tanda tango, 1 tanda milonga şeklinde) arka arkaya seslendirilmekte ve beraberinde müziğe uygun olarak dans edilmektedir. Tandaların arasında yer alan cortinalar ise, dansçıların dinlenmek veya eş değiştirmek amacıyla dansa ara verdikleri süreleri kapsar. Cortinada tangodan başka bir müzik türüne ait, minimum 30 sn. maksimum 1-1,5 dakikalık müzikler çalınmaktadır. Cortinanın seçimi DJ’in tercihi doğrultusunda gerçekleşir. Swing, caz, klasik Batı müziği, latin dans müzikleri tercih edilen cortina müzikleri arasında yer alır. Bugün neredeyse bir kural olarak kabul edilen bu milonga akışı, tango dansını öğrenen ve icra eden insanların müziğe ilgi duymaları, tango orkestralarının kayıtlarını arşivlemeleri, tangoonun anavatani kabul edilen Buenos Aires’te düzenlenen milonga geceleri hakkında araştırma yaparak bilgi edinmeleri vb. çabalarla Türkiye’de düzenlenen milongalarda uygulanmaya başlamıştır.

Her ne kadar bu kişiler milonga, maraton, festival gibi etkinliklerde “DJ” olarak adlandırılıyorsa da (bkz. Resim 1) müzik seçimi görevinin karşılığının DJ’lik olmadığını ifade eden ve bu sebeple de terimin kullanılmasını terminolojik olarak doğru bulmayan kişiler vardır. Milonga müziklerinin seçimiyle görevli olan bu kişiler Arjantin’de yaygın olan *musicalizador* teriminin yaptıkları işi karşılayabileceğini belirtir. Yaklaşık 15 yıldır tango DJ’liği yapan kaynak kişinin görüşleri de bu doğrultudadır:

Esasen “DJ” tamamen yanlış bir kullanım. Disc Jokey’lerin yaptığı iş ile bizim yaptığımız birbirinden farklı. Biz gece boyunca dansçıların performansı için müzikleri seçen kişileriz. Yaptığımız iş müzik seçiciliği. Bu sebeple aslında “müzik seçici” anlamına gelen *musicalizador* teriminin kullanılması gerekiyor. Doğrusu budur. Arjantin’de de bu kullanılıyor (Kişisel görüşme, 10 Mayıs 2016).

Tango DJ’lerinin müzikle ilişkileri ve tango müzikleri hakkındaki donanımları üzerine yapılan görüşmelerden edinilen genel bilgiler doğrultusunda, DJ’lik yapan kişilerin çoğunun profesyonel müzisyen olmadığı; herhangi bir müzik eğitimi almayanların çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Bunlar arasında farklı

5 Burada milonga, bölümün başında da belirtildiği gibi, bir müzik ve dans biçimini ifade etmektedir. Bu müzik ve beraberinde icra edilen dans, tango ve vals’e göre daha hızlıdır.

6 Tango tandası dört şarkıdan, vals ve milonga tandası ise üç şarkıdan oluşmaktadır.

meslek gruplarından insanlar bulunmaktadır. Öncelikle tango yapmayı öğrenmiş, daha sonra müziğe ilgi duyarak DJ'liğe yönelmişlerdir ve DJ olarak çaldıkları ilk etkinlikler dans okulları tarafından düzenlenen rutin milongalardır. Özellikle uzun yıllar boyunca DJ'lik yapanlar arasında tango dans tarihi üzerine araştırmaları olan, tangolardan oluşan geniş müzik arşivine sahip olanları mevcuttur. Bu kişiler tango bestecileri, dönemsel müzik özellikleri ve farklı orkestralar tarafından gerçekleştirilen kayıtlara hâkim olmalarının yanı sıra, Arjantin'de aktif olarak tango icracılığını sürdüren müzisyenleri takip etmektedir.

Resim 1. 6. Tangotoİstanbul Festival DJ'leri.

Milongaların bütünüyle bir performans olduğu görüşünden hareketle, dansın vazgeçilmez ögesi olan müziği belirleyen DJ'lerin de bu performansın önemli bir parçası olduğu kabul edilir. DJ masasının milonga mekânındaki konumu dahi, bu

Resim 2. 2017 Belgrade Tango Encuentro Festivali'nde DJ masasında Türkiye'den Ramo ve Gogo.

performanstaki yerini belirtmek için önemli bir veridir. Düzenlenen milongada DJ, muhakkak dansçıları izleyebileceği bir konumda yer alır. Dans ettiği kısa aralıklar dışında etkinlik boyunca genellikle bulunduğu masadan kalkmaz ve dansçıları gözlemler (bkz. Resim 2, Resim 3).

1980 sonrası performans çalışmalarının öncüsü olan Richard Schechner'in ardından performans ve dil çalışmalarındaki etnografik yaklaşımıyla alana teorik katkı sağlayan Richard Bauman'a göre en temel nokta, performansçı ile izleyici arasındaki ilişkinin analiz edilmesidir (Stone, 2008, s. 137). Bu teoriye göre milongadaki işlevi ve konumuyla bir performans sanatçısı olan DJ'in dansçılarla iletişimi ve etkileşimi ele alınmalıdır. Geniş ölçekte bakıldığında DJ, seçtiği müzikler yoluyla tüm geceyi yani performans etkileyen birincil kişidir. Bu geceyi nasıl yönettiği sorusu ise, yaptıkları müzik seçimlerinin altında yatan fikrinsel altyapıyla karşılık bulur. Görüşülen DJ'lerin hepsinin tercih ettiği icra yönteminin aynı olması dikkate değerdir. Yaklaşık 4 saat süren milongada çalacakları müziğin hazırlanış süreciyle ilgili görüşleri sorulduğunda, çalışmaya kaynak olan tüm DJ'lerin gece boyunca baştan sona çalacak bir playlistin önceden hazırlanmasının doğru olmadığı görüşünü savunduğu tespit edilmiştir. Bunun yerine, birbirine uyumlu şarkılardan oluşan tandalar hazırladıklarını ve bu tandaları milongada bulunan dansçıları ve dansın enerjisini gözlemleyerek etkinlik anında sıraladıklarını belirtmişlerdir. Bu görüşe göre DJ, milonganın ilerleyişini, gecede bulunan insan sayısını, dansçıların dans etme seviyesini göz önünde bulundurmalı ve gerektiği takdirde hazırladığı listede değişiklikler yapmalıdır.

Resim 3. DJ'ler milonga sırasında pisti görebilecekleri bir konumda yer alırlar.

Tandaların kendi içindeki uyumu için ise belirli kıstaslar bulunmaktadır. Bunlar aynı besteci veya orkestra tarafından seslendirilmiş şarkıların bir araya getirilmesi, aynı bestecinin şarkılarından bir seçki yapıldıysa dahi, şarkının kayıt tarihi göz önünde bulundurularak yakın dönem kayıtlarının seçilmesi, enstrümantal bir tanda içerisinde sözlü/vokal bir şarkının bulunmaması, vokal şarkıların bulunduğu tandalarda da solist seçimine dikkat edilmesidir.

DJ'lerin hemen hepsi, milonganın belirli bir müzikal kurgusu olması gerektiğini ve DJ'in bir organizatör gibi gecenin tamamını değerlendirmesi, kurgulaması gerektiğini savunmaktadır. Daha yavaş tempoda müzikler ile başlayan milonga gecenin yarısına doğru doruk noktalarına ulaşır. Gecenin sonuna doğru ise temponun tekrar azalması mümkün olabileceği gibi, tam tersi şekilde de bitebilir. Müzik ve zaman ilişkisi üzerine bir başka DJ'in yorumu şu şekildedir:

Herkesin çok sevdiği bir parça vardır, ama sen onu yanlış zamanda çalarsan dansçılar o parçanın çaldığını fark etmeyebilirler bile. Ama bazen insanların enerjisinin yükseldiği ana kadar öncesinde çaldığın parçalarla öyle bir hazırlık yaparsın ki, geceyi doruk noktasına ulaştırmak istediğin tandayı çaldığında dansın enerjisi yükselir (Kişisel görüşme, 7 Mayıs 2016).

Bir DJ'in "iyi" olarak tanımlanmasını sağlayan kıstaslardan bir diğeri de dansçıların milongayı hangi duygu durumunda tamamladıklarıdır. Bunu belirleyen en temel faktör de yine seçilen müziklerdir. Mesleği müzik eğitmenliği olan kaynak kişi, şarkı seçimleriyle ilgili yapılacak tercihlerin son derece kritik olduğunu belirtmekte ve şöyle devam etmektedir:

Bir DJ müzisyen olsun veya olmasın, müziği daha farklı duyabilir ve dans edebilir. Ancak her dansçının bunu yapabileceğini düşünmek mümkün değildir. Çalınmamış şarkıları çalmak, ritmik ve melodik bakımdan dans edilmesi zor eserleri çalmak marifet değildir. Önemli olan dansçıya göre çalmaktır (Kişisel görüşme, 8 Mayıs 2016).

Sosyal psikolojinin öncüsü Kurt Zadek Lewin'in ortaya attığı ve daha sonra medya ve iletişim alanına da uyarlanan "eşik bekçisi"⁷ kavramı, DJ'in milongadaki rolünü tanımlamak için bir anahtar kavram niteliği taşır. Hangi enformasyonun iletişim zincirinden geçeceğine ve ne ölçüde aslına sadık kalarak yeniden üretileceğine karar veren kişi(ler) veya kurum(lar)ı tanımlamak amacıyla kullanılan bu terim, medya ve iletişim alanında kilit rol oynayan muhabirler, fotoğrafçılar, editörler, yorumcular, gazete ve yayın istasyonlarını kapsar. Kurt Luwin'in eşik bekçisi kavramı medya ve iletişim alanındaki çalışmalara yeni bir soluk getirmiş ve daha sonra Amerikalı sosyologlar Elihu Katz ve Paul Lazarsfeld'in iletişim akışının tek bir alıcıya yönelik ve dolaysız olduğunu savunan görüşe karşıt olarak öne sürdüğü "iki aşamalı akış modeli"nin kaynağını oluşturmuştur. Katz ve Lazarsfeld'in tüketim malları, medya, sinema ve politik haberler üzerine bireylerin seçimlerinde belirleyici

7 Terimin İngilizce aslından (*gatekeeper*) yapılan çevirisi Erol Mutlu'nun *İletişim Sözlüğü*'nden alınmıştır.

olan unsurları ortaya çıkarmak amacıyla hazırladıkları *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications* başlıklı çalışması bu yeni bakış açısını sunar. Bu yeni teoriye göre medyanın bireyi doğrudan etkilediği ve insanların duygu ve düşünceleri üzerindeki tek etken olduğu görüşüne karşıt olarak akış iki aşamada gerçekleşir. Teorinin odak noktası, bu akışın iki aşamalı ve dolaylı olmasını sağlayan kanaat önderleri veya Luwin'in modeline gönderme yapacak olursak eşik bekçileridir. Medya akışı öncelikli olarak lider konumundaki kanaat önderlerine, oradan da bu önderlerin etki ettiği bireylere ulaşır (Lazarsfeld, Berelson ve Gaudet, 1952, s. 151). Bilgi akışı ve karar sürecinde aracı işlevi gören önderler donandıkları toplumsal yetiler sayesinde farklı bir konumdadırlar ve dolayısıyla bireyler üzerinde etkindirler. Bu doğrultuda bahsi geçen iki aşamalı akış çoğunlukla daha yüksek statüde olandan tersine doğru ilerler (Katz ve Lazarsfeld, 1964, s. 309). Bireyler arası iletişim, medyanın doğrudan etkisini yok etmekte, lider konumundaki eşik bekçileri bireylerin karar ve seçimlerinde daha fazla rol oynamaktadır.

Tango DJ'leri sahip oldukları sosyal statüleri ve milonga gecelerinin yöneticisi olma özelliğiyle kanaat önderi ve eşik bekçisi konumundadır. Performansın sürdüğü etkinlik boyunca DJ ile dansçılar arasında döngüsel bir iletişim vardır. Yaptığı müzik seçimleriyle dansçıların "enerjisini"⁸ etkileyen, ardından etkinliği gözlemleyerek yeniden bir okuma, çıkarsama yapan DJ, daha sonraki müzik seçimlerini buna göre şekillendirir. Yüz-yüze iletişimin etkisi, DJ ve dansçılar arasındaki bu iletişimden anlaşılabilir. DJ bu seremoninin yöneticisidir ve ilongada müzik seçimlerini yaparak bir tür filtre işlevi görevi görmekte, tüm tango müzikleri arasından elemeler yaparak dansçılara belirli ezgilerin iletimini sağlayarak "enerjiyi" yönetmektedir.

Resim 4. 2016 yılında düzenlenen 7th International Athens Tango Marathon afişi.

8 Bu kelime dansçı ve DJ'ler tarafından etkinliğe katılan insanların duygu durumunu, performansını vb. tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır.

DJ'in gecenin starı olmasına karşıyım. Çünkü bence asıl star dansçılardır, DJ değil. İnsanlar milongaya DJ'i dinlemeye değil, dans etmeye gelirler. DJ önemlidir elbette ama asıl amaç dans etmektir. DJ buna aracı olur (Kişisel görüşme, 7 Mayıs 2016).

Sonuç

Bir performans sanatı olarak değerlendirilen dansın en önemli unsuru müziktir. Çalışmanın konusunu oluşturan ve sosyal danslar kategorisinde ele alınan tango'nun müzikle bağlantısı milonga adı verilen etkinlikler kapsamında ele alındığında, Türkiye'de yaklaşık on yıldır süregelen yeni bir görev tanımı olduğu tespit edilmiştir. Milonga boyunca katılımcıların dans edeceği müziğin seçimini yapan DJ'ler, tango organizasyonlarının vazgeçilmez unsuru olarak Türkiye tango camiasında kendilerine bir konum sağlamakta, dansçıların düzenlenen etkinliklere katılımını sağlamakta da önemli rol oynamaktadırlar. Düzenlenen etkinliklerde en az organizatör ve dansçılar kadar önem arz eden bu kişiler, tek başına bir tango DJ'inin varlığının anlam ifade etmeyeceğini, ancak dansçılar ile karşılıklı iletişim hâlinde oldukları takdirde değer taşıyacağını savunurlar. Buna göre bir grup DJ, yaptıkları işin dansçılar olmadığı takdirde herhangi bir anlam ifade etmeyeceğini, DJ'lerin yüceltilerek milonganın starı konumuna getirilmesini doğru bulmadıklarını ifade eder.

Tango DJ'leri dans için seçilen müzikler, milonga akışının kurgulanması, ara müziği niteliği taşıyan cortinaların belirlenmesi ile müziğin dansçılar üzerindeki etkisini, dolayısıyla da etkinliğin akışını etkileyen şahıslardır. Buna göre tango DJ'leri, bugün milongaların ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmakta; sosyal ve profesyonel dansçıların bu etkinlikleri tercih etmesinde belirleyici olmaktadır. Bu özelliğiyle milonganın eşik bekçisi işlevi gören DJ'ler etkinlik boyunca yaptıkları gözlemlerle, bir tür beden ve mekân okuması yapmakta, kitlenin ve zamanın yönetimini sağlamaktadır. Tüm bunların sonucunda ortaya çıkan performans üretimi ise dönüşümlü olarak dansçılarla olan iletişimi yönlendirmektedir.

Kaynakça/References

- Desmond, J. (2011). Farklılığı bedenleştirmek: Dans ve kültürel çalışmalardaki sorunlar. Ş. Selşik Aksan & G. Ertem (Yay. Haz.), *Yirminci yüzyılda dans sanatı: Kuram ve pratik* içinde (s. 244–269). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Durkheim, E. (2010). *Dinsel yaşamın ilk biçimleri* (Ö. Ozankaya, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Eken-Küçükaksoy, M. (2013). Etnomüzikolojide performans çalışmaları: Tanım ve yaklaşımlar. A. Öztürkmen (Ed.), *Müzik, dans, gösterim: Tarihsel ve kuramsal tartışmalar* içinde (s. 61–82). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Hess, R. (2007). *Tango* (I. Ergüden, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.

- Katz, E., & Lazarsfeld, P. F. (1964). *Personal influence, the part played by people in the flow of mass communication*. New York, NY: The Free Press of Glencoe.
- Kaynak kişi ile kişisel görüşme (10 Mayıs 2016).
- Kaynak kişi ile kişisel görüşme (7 Mayıs 2016).
- Kaynak kişi ile kişisel görüşme (8 Mayıs 2016).
- Lazarsfeld, P., Berelson, B., & Gaudet, H. (1952). *The people's choice: How the voter makes up his mind in a presidential campaign*. New York, NY: Columbia University Press.
- Mutlu, E. (1998). İletişim sözlüğü. Ankara: Ark Yayınları.
- Savigliano, M. E. (2004). *Tango, Tutku'nun ekonomi politiği* (S. Aygün, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Stone, R. (2008). *Theory for ethnomusicology*. New Jersey, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Taraç, B. (2011). Anadolu'da müzikte ideolojinin, küreselleşme sürecinde yeniden boyutlanması ve yeni yorumlar. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Dergisi, 1*, 15—33.
- Ünlü, C. (2004). *Git zaman gel zaman, Fonograf-gramofon-taş-plak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Ünlü, C. (t.y.). *Yıldızlar düşerken*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.